

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ტიპური ნაწილის დაუყოვნებლივ მიღება აუცილებელია

სოფლად მოსახლეობის რეალური დასაქმებისა და შედარებით მოკლე დროში სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სათანადო დონის მიღწევა, მხოლოდ სისტემური ცვლილებებითა და კომპლექსური ღონისძიებების განხორციელებითაა შესაძლებელი. მათ შორის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანია ადამიანური რესურსების სამეწარმეო აქტივობის ამაღლება. უნდა გვესმოდეს, რომ ქვეყანაში მიმდინარე ეკონომიკური პროცესების უძირითადესი პროდუქტია ჯანმრთელი, მაღალკვალიფიციური, სოციალურად და გონებრივად განვითარებული ადამიანი. იგი ქვეყნისთვის არანაკლებ დიდი განძია, ვიდრე ეკოლოგიურად სუფთა გარემო და მსოფლიოში რეალიზებადი პროდუქცია.

კაკა კოლუაშვილი,
ეკონ. მეცნ. დოქტ.
სტუ სრული პროფესორი.

ამ მიმართულებით მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნების გამოცდილება ადასტურებს, რომ შრომითი რესურსების სამეწარმეო გააქტიურება ყველაზე კარგად სოფლად კოოპერაციული მოძრაობის განვითარებითაა შესაძლებელი. საყურადღებოა, რომ სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების საფუძვლად კოოპერაციულ სანყისებზე დამყარებული სოლიდარობისა და ურთიერთდახმარების გზა აირჩიეს თავის დროზე ევროკავშირის ქვეყნებმა, აშშ-მა, ისრაელმა და განვითარებული ეკონომიკის მქონე ბევრმა სხვამ (მათ შორის ბალტიის ქვეყნებმაც).

ეს პროცესი ყველგან სახელმწიფოს აქტიური მორგანიზებელი როლითა და ხელშეწყობით წარმართა. სოციალურ სოლიდარობაზე დაფუძნებული მეურნეობრიობის ახალი ფორმების დამკვიდრებას, ავტომატურად მოსდევს სოფლის მოსახლეობის მასობრივი დასაქმება, მათი შემოსავლების მკვეთრი ზრდა, აგრარული შრომის ავტორიტეტის ამაღლება და სოფლის კომპლექსური და დაჩქარებული განვითარება.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით ვთვლი, რომ სახელმწიფო დახმარების ბენეფიციარად სასოფლო-სამეურნეო სუბიექტის განსაზღვრისას, სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებს პრიორიტეტული მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს, რადგან სწორედ მათ

შეუძლიათ განახორციელონ აგრარული სექტორის განვითარებისთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი რამ – აღძრან სამეწარმეო აქტივობა მოსახლეობაში და სოფლის მეურნეობის იმ სფეროებში, რომლებიც უაღრესად მნიშვნელოვანია სახელმწიფოსთვის და სადაც ამგვარი აქტივობის ინტენსიური განვითარება ბუნებრივად არ არის მოსალოდნელი.

კოოპერატივების მუშაობის სტილი მოქნილია და დღევანდელი მოთხოვნების ადექვატური. სახელმწიფომ აუცილებლად უნდა გაითვალისწინოს ეს ძალა, როგორც ძლიერი და სანდო პარტნიორი სოფლად რთული ეკონომიკურ-ორგანიზაციული პრობლემების მოგვარებისას. მთავრობამ უნდა გააცნობიეროს, რომ არსებულ სიტუაციაში მხოლოდ კოოპერაციული, ანუ სოციალური სოლიდარობისა და სამართლიანობის სისტემის ხელშეწყობითაა შესაძლებელი ქვეყანაში სიღარიბის დაძლევისა და ჯანსაღი საშუალო ფენის ჩამოყალიბების უაღრესად რთული პროცესის განხორციელება.

აგრარული სექტორის ფუნქციონირების ბოლო ორი ათეული წლის ეკონომიკური ანალიზი ნათლად წარმოაჩენს სოფლის მოსახლეობასა და სოფლის მეურნეობის ნედლეულის გადამამუშავებელ საწარმოებს შორის არსებულ კონფლიქტს. არასწორმა

აგრეკონომიკურმა პოლიტიკამ სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გადამამუშავებელ საწარმოებს, რომლებიც ძირითადად შპს-ების ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმით არიან წარმოდგენილები, სახელმწიფო რეგულირებისა და ქვეყნის ეკონომიკური ინტერესების მიმართ ყოველგვარი პასუხისმგებლობის გარეშე დაეკისრათ წამყვანის როლი აგროსასურსათო სექტორში. მიუხედავად იმისა, რომ ამ საწარმოების ფუნქციონირებასთან დაკავშირებულია ქვეყნის მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილის ძირითადი სამეურნეო საქმიანობა და შემოსავლები, გადამამუშავებელ საწარმოთა მესაკუთრენი, როგორც კერძო იურიდიული პირები, ამ საწარმოთა მუშაობის გაჩერებისა და შესაბამისად სოფლის მეურნეობის ამა თუ იმ დარგის პარალიზების შემთხვევაში, პასუხს, აგებენ არა ამ დარგებში დასაქმებული ათი ათასობით ადამიანის წინაშე, არამედ მხოლოდ თავიანთი ბიზნესის წინაშე. სწორედ ესაა სოფლის მეურნეობისა და გადამამუშავებელ საწარმოთა სფეროების გათიშულობისა და ინტერესთა კონფლიქტის ძირითადი მიზეზი. გადამამუშავებელი საწარმოები მოგების გაზრდის მიზნით ახდენენ გლეხობისგან პროდუქციის შესყიდვას რაც შეიძლება დაბალი ფასით (რაც ხშირ შემთხვევაში ვერ

ანაზღაურებს პროდუქციის წარმოებაზე გაწეულ დანახარჯებსაც კი). ისინი პრაქტიკულად გადაიქცნენ გადაუღებელ ბარიერად გლეხობასა და თავისუფალ ბაზარს შორის. გლეხები (განსაკუთრებით მინის წვრილი მესაკუთრეები, რომლებიც სოფლის მოსახლეობის დიდ უმრავლესობას შეადგენენ), იმის გამო, რომ მათი პროდუქციის ჩაბარება მხოლოდ შესაბამისი გადამამუშავებელ საწარმოში არის შესაძლებელი, იძულებულნი არიან დათანხმდნენ პროდუქციის შესყიდვის დისკრიმინაციულ ფასებს, რაც ავტომატურად იწვევს სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოების მოტივაციის და რაც მთავარია, სოფლად ცხოვრების სურვილისა და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პერსპექტივის დაკარგვას. ინტერესთა აღნიშნული კონფლიქტი, რომელიც გამოწვეულია სასოფლო-სამეურნეო სისტემის არასწორი, გაუზარებელი ორგანიზაციული მოწყობით, მნიშვნელოვანწილად გახდა საფუძველი ერთი მხრივ – სოფლებიდან მოსახლეობის გაძლიერებული მიგრაციისა და მეორეს მხრივ – აგრარული წარმოების პარალიზებისა. კერძოდ, განახევრდა ვენახისა და ხეხილის ფართობები, ჩაის პლანტაციებით გაშენებული ათასობით ჰექტარი ტყე არის ქცეული, უმძიმეს დღეშია საკონსერვო მრეწველობა, კატასტროფულად შემცირდა ცხვრის, ღორის, ფრინველისა და მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის სულადობა და სხვ.

აღნიშნულის ძირითადი მიზეზი შპს-ებისა და მოგებაზე ორიენტირებული სხვა ორგანიზაციული

ფორმების საცესებით გასაგები იმანენტური ინტერესებია. აქედან გამომდინარე მიგვაჩნია, რომ **სოფლის მეურნეობისა და გადამამუშავებელი მრეწველობის დაბალანსებული განვითარების ყველაზე ეფექტური მექანიზმს მათი ინტეგრაცია წარმოადგენს**, რომლის ოპტიმალური ფორმებისა და მათზე დამყარებული სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ეფექტური მოდელების ძიება **მრავალფუნქციური სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ხელშეწყობის აუცილებლობამდე მიგვიყვანს**. ასეთი სტრუქტურის ფორმირებით და სახელმწიფოს ხელშეწყობით **სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მწარმოებლებს მიეცემათ პირველადი პროდუქციის წარმოების, გადამამუშავებისა და რეალიზაციის ერთიანი ციკლის შექმნის შესაძლებლობა**, სადაც პროდუქციის ღირებულება ყოველ სამეურნეო საფეხურზე იზრდება და სადაც გლეხები დაინტერესებული იქნებიან საბოლოო პროდუქციის რეალიზაციიდან მნიშვნელოვნად გაზრდილი შემოსავლებით.

დროში შეზღუდულობამ არ უნდა დაგვაშვებინოს სერიოზული შეცდომა, რომლის კონტურები უკვე ჩანს საქართველოს პრემიერ-მინისტრის მიერ ინიცირებული 100 გადამამუშავებული საწარმოს გადაცემაში შპს-ებსა თუ სხვა ორგანიზაციულ-სამართლებრივ ფორმებზე (კოოპერატივებზე ამ ეტაპზე ვერ ხერხდება მათი გადაცემა, კოოპერატივებისა და მათი მორგანიზებული სტრუქტურების არარსებობის გამო). გლეხობიდან პროდუქციის შემსყიდველი, მხოლოდ

საკუთარ მოგებაზე ორიენტირებული ორგანიზაციების ხელშეწყობა იქნება მხოლოდ უკუშედეგის მომტანი. ჩვენი აზრით, აგროპროდუქციის მწარმოებელთა და გადამამუშავებელი მრეწველობის საწარმოთა ეკონომიკური დამოკიდებულების ძველებური ფორმის შენარჩუნება ახლო მომავალში აგროწარმოების განვითარების სერიოზული მუხრუჭი გახდება.

ზოგადად უდავოა, რომ შპს-ებისა სხვა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმების განვითარებას თავისი ადგილი და მნიშვნელობა გააჩნია საბაზრო პირობებში, მაგრამ თუ არსებობს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სხვა, უფრო ძლიერი მოტივები და შესაბამისი პროგრამები, რომლებიც მოქმედებენ საზოგადოების მრავალრიცხოვანი წევრების, როგორც სამეურნეო სუბიექტების განვითარებაზე და მით უმეტეს, თუ ეს ხდება ჩვენი ქვეყნის ტრადიციული აგრარული დარგების რეაბილიტაციის საფუძველზე, მაშინ სახელმწიფოს მხრიდან ამ მიმართულებათა იგნორირება, ან მათი განხილვა ტიპიური კერძო ბიზნეს-პროექტების პარიტეტულად, უნდა ჩაითვალოს როგორც სერიოზული მეთოდოლოგიური შეცდომა.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ამ ეტაპზე, შესაძლებლად მიგვაჩნია შპს-ების ჩამოყალიბება 100%-იანი სახელმწიფო წილით, რომლებიც საკუთარ ბალანსზე აიყვანენ ზემოაღნიშნული სახელმწიფო საწარმოებს, დარომელთა გამოსყიდვის უფლება მიეცემათ ამ საწარმოებთან ფუნქციონალურად დაკავშირებულ სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებს, გამოსყიდვის წინასწარ ჩამოყალიბებული კუმულაციური ფორმით. ამ ფორმით პრაქტიკულად განხორციელდება ამ საწარმოთა გამოსყიდვა სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მიერ საწესდებო კაპიტალში კოოპერატივის წევრთა ხვედრითი წილის პერმანენტული ზრდის საფუძველზე. მათი ხვედრითი წილების ფორმირება კი მოხდება გადამამუშავებული, ანუ საბოლოო პროდუქციის რეალიზაციიდან მიღებული კოოპერაციული გადახდების წილით და დამატებითი პაის ოდენობით, წინასწარ შეთანხმებული სქემით.

ვერტიკალური ინტეგრაციის

ასეთი მოდელი ერთის მხრივ წარმოადგენს სამეწარმეო რისკების შემცირების ეფექტურ მექანიზმს, ხოლო, მეორეს მხრივ, უაღრესად გამარტივებს სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ჩამოყალიბების საკითხს, რადგან, კოოპერატივების წევრები “პოსტ-ფაქტუმ”, შემოსავლების ინტენსიური ზრდის პირობებში გააცნობიერებენ და გაითავისებენ კოოპერაციული სანარმოო ურთიერთობების უპირატესობებს.

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის წარმოდგენილი მოდელი დიდად ამარტივებს სამეურნეო რგოლებს შორის რთულ სანარმოო ურთიერთობებს. აქ სანარმოო ურთიერთობათა ყველა სირთულე ტრანსფორმირდება ორგანიზაციული ხასიათის პრობლემაში, რაც უკავშირდება სახელმწიფოს მარეგულირებელ და ხელშეწყობ ფუნქციას. ამ საკითხის გადაწყვეტა, აშკარად გვიანდება სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ინერტულობის გამო. სპეციალიზებული სტრუქტურის შექმნა ორგანიზაციის გაუკეთებს და დააჩქარებს სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ჩამოყალიბებას პარტნიორობის საფუძველზე (წინასწარ შემუშავებული სტრატეგიის საფუძველზე) და შესაბამისი დროის განმავლობაში კოორდინაციას გაუწევს მათი ფუნქციონერობის პროცესს.

შემთხვევითი არაა, რომ ლიბერალური ეკონომიკის მქონე დასავლეთის ქვეყნებმა სახელმწიფო ხელშეწყობისა და დაფინანსების პრიორიტეტულ მიმართულებად კოოპერაციულ საწყისებზე ფუნქციონირებადი ორგანიზაციების ხელშეწყობა მიიჩნიეს, რადგან მხოლოდ კოოპერირების საშუალებით არის შესაძლებელი ორი საწყისის გაერთიანება: საკუთრების, რომელიც აძლევს მის მფლობელს არჩევანის თავისუფლებას და წარმოების მასშტაბის გაზრდისთვის, რომელიც განაპირობებს ერთს მხრივ — ტექნიკურ და ეკონომიკურ უპირატესობას და მეორეს მხრივ — ავტორიტეტსა და წონას სასაქონლო და საფინანსო ბაზრებზე.

აქვე მოგვყავს ევროპის ერთ-ერთი მაღალ განვითარებული ქვეყნის — დანიის სახამებლის მწარმოებელი კოოპერატივის (დანიაში კარტოფი-

ლის სახამებლის წარმოების 85% გადის ექსპორტზე და იყიდება 40-ზე მეტ ქვეყანაში. 170 000 ტ/წელიწადში კარტოფილის სახამებელს აწარმოებს 5 სანარმო, რომელიც ეკუთვნის კოოპერაცივს და აერთიანებს 3000-ზე მეტ ფერმერს) ფუნქციონირების ძირითადი პრინციპები:

- ფერმერი არის აქციების მფლობელი.

- თითოეული აქცია აძლევს უფლებასა და იმავდროულად ვალდებულებას 100კგ კარტოფილის ჩაბარებაზე (10 აქციის მფლობელს აქვს უფლება და ვალდებულება ჩააბაროს 10*100=1000კგ კარტოფილი).

- კარტოფილის ჩაბარების რიგს განსაზღვრავს სანარმო და ადგილზევე ანაზღაურებს პროდუქციის მინიმალურ ღირებულებას.

- სახამებლის გაყიდვის შემდეგ მიღებული მოგება ნაწილდება აქციების რაოდენობის მიხედვით.

- აქციების გაყიდვა, ან გასხვისება ნებადართულია. აქციის ფასს განსაზღვრავს კარტოფილის ფასი გაყიდვის მომენტისთვის.

- კოოპერატივის მართვას ახორციელებს კრება, რომელიც ირჩევს სანარმოს მმართველ დირექტორატს კოოპერატივის წევრებიდან.

- კოოპერატივის წევრს აქვს მხოლოდ ერთი ხმა და ეს დამოკიდებული არ არის აქციების ფლობის რაოდენობაზე.

მსგავსი მოდელი უნდა დაინერგოს საქართველოში, რადგან, ამით არ იზღუდება ფერმერთა თავისუფლება და ე.წ. „კოლექტივიზაციის“ შიშიც ქრება. პირველ ეტაპზე შეიძლება გავაუქმოთ პროდუქციის ჩაბარებაზე მკაცრი ვალდებულება და დავეშვათ კოოპერატივის არანერებისგან პროდუქციის შეძენა თუ ამის აუცილებლობას დირექტორატი დაინახავს.

მხოლოდ ასეთი სისტემის პირობებში შეიქმნება როგორც ძირითადი სამეურნეო რგოლების, ისე მთლიანი სისტემის ეფექტური ფუნქციონირების ობიექტური საფუძვლები, სადაც პრაქტიკულად გამოირიცხება სანარმოს მესაკუთრეთა (სუბიექტურობის) ფაქტორი, რაზედაც მიმდინარე ეტაპზე არასწორი სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის შედეგად, მთლი-

ანადაა დამოკიდებული როგორც გადამმუშავებელი შპს-ების, ასევე შესაბამის სასოფლო-სამეურნეო დარგებში დასაქმებული ათასობით კომლის ძირითადი სამეურნეო საქმიანობა.

კოოპერაციულ სამეწარმეო სისტემაში მისი წევრების ნილის (პაის) ფორმირებაზე პერმანენტულ გავლენას მოახდენს დამატებითი პაი, რომელიც წარმოადგენს კოოპერაციული და საპაიო გადახდების წესდებით განსაზღვრულ ნაწილს. ამიტომ გარკვეული პერიოდის განმავლობაში იგი იქნება ცვალებადი (მით უფრო საწყის ეტაპზე და მით უმეტეს გარედან მოსალოდნელი ხელშეწყობის პირობებში) და მისი ზრდა დამოკიდებული იქნება მხოლოდ კოოპერატივის წევრთა კეთილსინდისიერ და ეფექტურ შრომაზე, რაც თავის მხრივ წარმოადგენს უმნიშვნელოვანესი ფაქტორის — შრომითი რესურსების კაპიტალიზაციის ყველაზე ძლიერ საფუძველს.

ეს უაღრესად მნიშვნელოვანი პოზიცია არაერთხელ იყო გაჟღერებული საქართველოს პრემიერ-მინისტრის საჯარო გამოსვლებში, როგორც აგრარულ სექტორში ახალი ეკონომიკური პოლიტიკის მნიშვნელოვანი კომპონენტი. ამაზე მეტყველებს თუნდაც ის ღონისძიება, რომელიც გატარდა სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის კანონმდებლობის შემუშავების კუთხით. მიუხედავად ამისა, უკვე შეიძლება დასკვნის გამოტანა იმის შესახებ, რომ ეს ღონისძიება აშკარად არ არის საკმარისი სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციისა და შესაბამისად, აგრარული სექტორის ინტენსიური განვითარებისთვის.

საქართველოს პარლამენტის მიერ სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების შესახებ კანონის მიღება უდავოდ უნდა ჩაითვალოს წინ გადადგმულ ნაბიჯად, რომელმაც დასაბამი უნდა მისცეს ქვეყნის ეკონომიკის მნიშვნელოვანი (აგრარული) სექტორის ახლებურ, რაციონალურ ორგანიზაციულ მოწყობას, რაც პირდაპირ აისახება მოსახლეობის ეკონომიკურ და სოციალურ მდგომარეობაზე. მიუხედავად ამისა, არ შეიძლება ყურადღების გარეშე დავტოვოთ კანონის ხარვეზები, რომლებიც დროთა განმავლობაში შეიძლება ნეგატიუ-

რად აისახოს ამ უმნიშვნელოვანეს პროცესზე.

კერძოდ, კანონით სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების შესახებ არ ხდება კოოპერატივის შიდა საწარმოო ურთიერთობათა მარეგულირებელი ძირითადი ნების განსაზღვრა. ეს არის უმნიშვნელოვანესი კომპონენტი, რომლის საშუალებით შესაძლებელია კოოპერატივმა შეინარჩუნოს მისი ძირითადი არსი, რაც განასხვავებს მას მოგებაზე ორიენტირებული სხვა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმებისგან (შპს, სააქციო საზოგადოება და სხვა). მაგრამ კოოპერატივის არსებობის მიზანშეწონილობის განმსაზღვრელი ძირითადი ფაქტორი უნდა იყოს არა კანონით დადგენილი მხოლოდ საპაიო ფონდში შესატანი ფულადი და სხვა სახის ქონება (რომელიც მეპაიეს აძლევს დივიდენდების მიღების საშუალებას), არამედ, მისი წევრების, შრომითი რესურსების კაპიტალიზაცია, რაც უზრუნველყოფს შრომის უკუგების ყველაზე მაღალ ხარისხს.

სწორედ ამ ორი კომპონენტის — შრომითი და მატერიალურის ორგანული შერწყმით (სადაც დომინანტია შრომა, ხოლო მატერიალური რესურსების ერთადერთი დანიშნულება — არა გაზრდილი დივიდენდების მიღება, არამედ კოოპერატივის წევრთა შრომის უკუგების მაღალი ხარისხის უზრუნველყოფა), მიიღწევა მაღალი ეკონომიკური ეფექტიანობა, სოციალურ სოლიდარობასა და სამართლიანობაზე დაფუძნებული სისტემის ფორმირებით.

თანამედროვე ევროპული ტიპის კოოპერატივებს განვითარების 150 წლიანი გამოცდილება გააჩნიათ, რაც იძლევა მდიდარ მასალას ჩვენს ქვეყანაში კოოპერაციული მოძრაობის სწორად წარმართვისთვის. ამ გამოცდილებიდან ყველაზე ნიშანდობლივია ის, რომ ამ მიმართულებით განვითარებული ყველა წარმატებული ქვეყანა ქმნის შესაბამის ნორმატიულ-საკანონმდებლო ბაზას, სადაც ისეთი ელემენტების შემოტანით, როგორცაა: საპაიო შენატანი, დამატებითი პაი, კოოპერაციული გადახდები, კოოპერატივის ასოცირებული წევრი და სხვა, ახდენენ

კოოპერატივების შიდა საწარმოო ურთიერთობების რეგულირებას უშუალოდ საკანონმდებლო დონეზე, იმ მიზნით, რომ ამ ურთიერთობებში შრომითი რესურსის ფაქტორი იყოს განმსაზღვრელი და მასზე მატერიალურმა კაპიტალმა საპაიო შენატანების სახით არ მოახდინოს დომინანტური ზეგავლენა.

ზოგიერთ ქვეყანაში არსებობს განსხვავებული პრაქტიკაც: საკანონმდებლო დონეზე ხდება კანონის მიღება სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის შესახებ შედარებით გამარტივებული წესით, რომელიც არ ახდენს კოოპერატივების შიდა საწარმოო ურთიერთობების რეგულირებას, მაგრამ ამ შემთხვევაში ეს საკითხი რეგულირდება ქვეყნის მთავრობის, ან შესაბამისი სახელმწიფო უწყების ნორმატიული აქტით, რაც გამოიხატება სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ტიპური წესდების მიღება-დამტკიცებით. ორივე შემთხვევაში ყველა ქვეყნის კანონი სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის (კოოპერატივების) შესახებ შეიცავს პუნქტებს, რომლებიც ძირითადი და საერთო ყველასთვის. მაგალითად ასეთია:

კოოპერატივის წევრთა პაი ყალიბდება აუცილებელი და დამატებითი საპაიო შენატანებით. აუცილებელი საპაიო შენატანების ოდენობა განისაზღვრება თანაბრად, ან კოოპერატივის საქმიანობაში წევრთა მონაწილეობის პროპორციულად და ეს მაჩვენებელი ყოველწლიურად შეიძლება შეიცვალოს, ხოლო დამატებითი საპაიო შენატანების შეტანის წესი და ოდენობა განისაზღვრება კოოპერატივის წესდებით.

სამწუხაროდ, საქართველოს საკანონმდებლო ორგანომ ეს საკითხები არ მიიჩნია მნიშვნელოვნად, რომ მონაწილე ქვეყნების მსგავსად მოეხდინა სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების შიდა საწარმოო ურთიერთობების რეგულირება საკანონმდებლო დონეზე. ამიტომ რჩება ერთადერთი სწორი გამოსავალი: **საქართველოს მთავრობამ ან სოფლის მეურნეობის მინისტრმა უნდა გამოსცეს ნორმატიული აქტი: სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ტიპური წესდების დამტკიცების თაობაზე, რომელიც სავალდებუ-**

ლო იქნება სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის სტატუსის მიღების მსურველი ყველა იურიდიული სუბიექტისთვის.

გარდა ამისა, საყურადღებოა ერთი გარემოებაც: კერძოდ, ევროკავშირის მიერ გამოყოფილი სახსრებით სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის წარმართვა დაგეგმილია საქართველოში მოქმედი არასამთავრობო ორგანიზაციების საშუალებით. არასამთავრობო ორგანიზაციებს არა აქვთ კოოპერაციული სამეწარმეო პროექტების მართვის დადებითი გამოცდილება, ხოლო წარუმატებლობის შემთხვევაში ისინი პასუხს არ აგებენ მოსახლეობისა და სახელმწიფოს წინაშე. ასეთ შემთხვევაში დიდია იმის ალბათობა, რომ კოოპერატივების მნიშვნელოვანი ნაწილი ვერ განახორციელებს წარმატებით სამეურნეო პროექტებს, რაც მნიშვნელოვნად დააზარალებს როგორც მოსახლეობას, ასევე მთლიანად სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის იდეას.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე ცხადია, რომ **სახელმწიფომ ცალსახად უნდა განსაზღვროს, რომ სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის განხორციელება წარმოადგენს მასშტაბურ ღონისძიებათა ერთობლიობას, რომელიც გამიზნულია უშუალოდ სოფლად მცხოვრები ადამიანების და საბოლოო ანგარიშით, მთელი საზოგადოების სასიკეთოდ. არსებული რეალობის გათვალისწინებით სწორედ სახელმწიფომ უნდა აიღოს პასუხისმგებლობა და იკისროს ამ მნიშვნელოვანი პროცესის წარმართველის ძირითადი (მაკოორდინირებული და ხელშეწყობი) ფუნქცია.**

არასაკმარისი გაცნობიერება იმისა, რომ აგრარულ სექტორში კოოპერაციის განვითარება სახელმწიფო რეფორმებისა და გარდაქმნების ყველაზე მნიშვნელოვანი მიმართულებაა და თავის შეკავება ამ კუთხით ქმედითი ღონისძიებების გატარებისა და წარმატებული ეკონომიკის ქვეყნების მდიდარი გამოცდილების გაზიარებისგან, აუცილებლად შექმნის სერიოზულ პრობლემებს, რაც ნეგატიურად აისახება მთავრობის მიერ სოფლად უკვე გატარებული მასშტაბური ღონისძიებებიდან მოსალოდნელ სისტემურ-სინერგიულ ეფექტზე.